

Кайдалова Лідія Григорівна
Національний фармацевтичний університет

САМООСВІТА ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ЗРОСТАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті висвітлено основні теоретико-методичні аспекти самоосвіти викладачів вищих навчальних закладів. Приділено увагу готовності до самостійного навчання та потребу в самоосвіті, враховуючи досвід, здібності, наявність розвитку емоційно-вольової сфери та ін. Розглянуто розуміння вченими сутності самоосвіти викладача; схарактеризовано основні джерела та форми самоосвіти викладачів ВНЗ, серед яких індивідуальні, колективні та інноваційні.

Ключові слова: самоосвіта, готовність до самоосвіти, джерела самоосвіти, форми самоосвіти, професійний розвиток викладача.

Проблема, її зв'язок із важливими науковими завданнями.

Самоосвіта є серцевиною неперервної освіти викладача, його професійним та особистісним ростом. Самоосвіта викладача є процесом розкриття його творчого потенціалу, що впливає на якість та ефективність педагогічної діяльності.

За змістом самоосвіта є багатогранною, оскільки вона обумовлена увагою особистості до сучасних проблем і подій у світі та в державі, пов'язана з необхідністю вдосконалення методів і засобів пізнавальної діяльності.

Самоосвіта є його цілеспрямованою, систематичною пізнавальною діяльністю, необхідною для вирішення як професійних завдань та удосконалення свого освітнього рівня, так і в повсякденному житті. Сутність самоосвіти полягає в умінні оволодіти культурою розумової праці, умінням вирішувати проблеми, самостійно працювати над власним вдосконаленням.

Аналіз публікацій (виділення невирішених проблем).

Погляди вчених на розуміння сутності самоосвіти викладача представлено у таблиці 1.

Погляди вчених на розуміння поняття «самоосвіта викладача»

Науковці	Розуміння сутності самоосвіти викладача
Гончаренко С.	Процес освітньої діяльності без проходження систематичного курсу навчання у стаціонарному навчальному закладі, що є невід'ємною частиною освіти та сприяє поглибленню, розширенню і більш міцному засвоєнню знань
Касьяненко М.	Цілеспрямований процес самостійного оволодіння цілісною системою знань і умінь, поглядів і переконань, прогресивним досвідом у певній сфері діяльності під впливом особистих та суспільних інтересів
Підласистий П.	Процес цілеспрямованого формування цінностей, всебічно і гармонійно розвиненої особистості.
Підласистий П. Фрідман Л. Гарунов М.	Цілеспрямована, систематична пізнавальна діяльність, яка необхідна для вирішення завдань, що виникають на різних етапах життєдіяльності і соціально-значимих для задоволення своїх потреб не тільки з метою вдосконалення свого освітнього рівня, а й одержання другої чи третьої спеціальності
Радченко А.	Основна форма професійної педагогічної компетентності, що складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду
Ожегов С.	Здобуття знань на основі самостійних занять, без допомоги викладача
Шпак В.	Є наслідком освіти й обов'язковою умовою ефективності останньої, оскільки сприяє накопиченню знань, формуванню інтелекту, розвитку розумових сил і здібностей, виробленню культури розумової праці
Сидорчук Н.	Такий специфічний вид діяльності, у ході якої завдяки самостійному визначенню цілей особистість задовольняє власні пізнавальні потреби або вдосконалює свої здібності, якості та властивості особистості
Мішин С.	Є результатом освіти й обов'язковою умовою ефективності останньої. Це цілеспрямоване добровільне вдосконалення особистості у сфері науки, культури за допомогою самостійної та науково-дослідницької діяльності

Метою статті є дослідження самоосвіти викладача вишу як компонента його професійного розвитку та зростання.

Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження. Готовність до навчання розтягом життя є стійкою системною властивістю особистості, що містить у собі: наявність переконання в правильному виборі діяльності; мотивацію, що характеризує позитивне відношення до обраної професії й об'єкта майбутньої професії на рівні стійких інтересів і схильностей; наявність знань з обраної діяльності та первинних умінь для творчого вирішення завдань; спеціальних здібностей за обраним видом діяльності, якостей особистості для їхньої реалізації, наявність гарного розвитку емоційно-вольової сфери, яка знаходить своє вираження в саморегуляції дій, самоосвіті і самовихованні.

Готовність до самостійного навчання є складним утворенням знань, умінь та навичок навчальної діяльності, ціннісних орієнтацій особистості, інтелектуальних, вольових, емоційних та моральних якостей. Така готовність полягає у опануванні умінь та навичками самостійної роботи і літературними джерелами, науковими працями, інформацією в мережі Інтернет тощо; сформувані умінь аналізувати, спів ставляти дані, факти, події; уміти оцінювати проблеми, що вивчаються, робити узагальнення та ін.

Потреба в самоосвіті передбачає: визначення мети самоосвіти; усвідомлену потребу особистості в знаннях; потребу в інформації, яка є необхідною для орієнтування у навколишньому середовищі, у професійній діяльності та для особистого розвитку; потребу в умінні передбачати, прогнозувати результати своєї діяльності; потребу в емоціях радості, задоволення у зв'язку з успішним завершенням того чи іншого виду пізнавальної діяльності.

Враховуючи, що педагогічна праця є творчим процесом, що носить дослідницький характер, викладач ставить перед собою цілі самоосвіти і визначає шляхи для їх досягнення.

До основних джерел та форм самоосвіти викладачів можна віднести:

- література (наукова, методична, публіцистична, історична, художня та ін.);
- мережа Інтернет;
- засоби масової інформації;
- майстер-класи; тренінги, коучинги;
- курси підвищення кваліфікації викладачів;
- конференції;
- заходи з обміну досвідом;
- екскурсії, подорожі, театри, виставки, музеї, концерти;
- подорожі.

До найбільш поширених форм самоосвіти викладача слід віднести:

- науково-дослідницьку діяльність за обраним науковим напрямом, опрацювання наукової, фахової, методичної та навчальної літератури;

- написання монографій, підручників, посібників;

- підготовка до занять, розробка сценаріїв, упровадження нових педагогічних технологій;

- розробка методик проведення занять, їх практична апробація;

- написання статей у фахові видання;

- поглиблення фахових, педагогічних та психологічних знань.

Індивідуальні форми самоосвіти:

- самостійна робота;

- вивчення вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду;

- відвідування бібліотек, музеїв;

- відвідування майстер-класів, відкритих лекцій, лекцій візитинг-професорів;

- стажування;

- підвищення професійної компетентності;

- підвищення педагогічної майстерності;

- захист кандидатських та докторських дисертацій;

- написання та видання навчально-методичної літератури – підручників, посібників, практикумів, методичних рекомендацій та ін.;

- упровадження сучасних освітніх технологій;

- розробка авторських методичних матеріалів, авторських програм;

- презентація досвіду роботи, публікації в пресі, наставництво, видавнича діяльність, експертна робота тощо;

- підготовка доповідей та виступів;

- самотренування;

- робота з фаховими та періодичними виданнями;

- підвищення рівня загальної та педагогічної культури;

- дистанційне навчання.

Колективні форми самоосвіти:

- науково-методичні та науково-практичні конференції;

- обмін досвідом з колегами;

- тренінги, дискусії, семінари, круглі столи;

- участь у педагогічних клубах, педагогічних майстернях.

Інноваційні форми самоосвіти:

- дистанційне навчання;

- участь у коучингах;

- участь у вебінарах;

- он-лайн навчання;

Збірник наукових статей

- створення власного сайту, портфоліо;
- воркшопи;
- літні методичні школи;
- інтенсивні методичні семінари;
- ярмарки педагогічних ідей.

Висновки. Таким чином, самоосвіта викладача вищого навчального закладу є однією з головних форм вдосконалення професійної компетентності, компонентом професійного розвитку та зростання викладачів, що полягає в засвоєнні, оновленні, поширенні та поглибленні знань, узагальненні досвіду шляхом цілеспрямованої, системної самоосвітньої роботи, спрямованої на саморозвиток і самовдосконалення особистості, задоволення власних інтересів і об'єктивних потреб освітнього закладу.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – С. 96.
2. Касьяненко М. Д. Самостоятельная работа студента: Учебное пособие для слушателей ФПК вузов / М. Д. Касьяненко. – К. : УМК ВО, 1988. – 280 с.
3. Радченко А. Є. Професійна компетентність учителя / А. Є. Радченко. – Х. : Видавнича група «Основа», 2006. – 128 с.
4. Сидорчук Н. Г. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів у процесі вивчення предметів педагогічного циклу : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. Г. Сидорчук. – К., 2001. – 24 с.
5. Шпак В. П. Организация самообразования студентов педагогических вузов : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. П. Шпак. – Харьков, 1994. – 158 с.

Лидия Кайдалова Самообразование как компонент профессионального развития и роста преподавателей высших учебных заведений.

В статье отражены основные теоретико-методические аспекты самообразования преподавателей высших учебных заведений. Уделено внимание готовности к самостоятельному обучению и потребность в самообразовании, учитывая опыт, способности, наличие развития эмоционально-волевой сферы и др. Рассмотрено понимание учеными сущности самообразования преподавателя; охарактеризованы основные источники и формы самообразования преподавателей вузов, среди которых индивидуальные, коллективные и инновационные.

Ключевые слова: *самообразование, готовность к самообразованию, источники самообразования, формы самообразования, профессиональное развитие преподавателя.*

Lidiya Kaydalova Self-education as a component of professional development and growth of teachers of higher educational institutions.

The article reflects the main theoretical and methodological aspects of self-education of teachers of higher educational institutions. Attention is paid to readiness for independent learning and the need for self-education, taking into account experience, abilities, the presence of development of the emotional-volitional sphere, etc. The understanding of the essence of the teacher's self-education is considered; The main sources and forms of self-education of university teachers, including individual, collective and innovative ones, are characterized.

Keywords: *self-education, readiness for self-education, sources of self-education, forms of self-education, professional development of the teacher.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.09.2017

Інформація про автора:

Кайдалова Лідія Григорівна – доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології, Національний фармацевтичний університет.